
О.Ю. Литвин

АКТУАЛЬНІСТЬ І ЗНАЧИМІСТЬ ЕКОНОМІЧНИХ ІДЕЙ ХРИСТІЯНСТВА

У статті розглянуто основні економічні ідеї християнства. Аналізуються публікації українських і російських дослідників, церковних істориків та публіцистів, присвячені дослідженню цієї проблеми.

Ключові слова: *Біблія, економічні ідеї, Закон Божий, християнство, християнська мораль.*

У сучасних умовах розбудови суверенної демократичної України, коли чи не найголовнішим завданням стало визначення державних і національно-культурних орієнтирів, постала гостра необхідність вивчення та критичного переосмислення духовної спадщини нашої держави.

Сучасна культура перебуває в стані духовного відродження, передусім — відродження релігійної культури. Нова соціокультурна ситуація потребує релігійного вираження, оскільки ідея соборності може звучати не лише мовою політичної, економічної доцільності, але й духовної. Духовність є характеристикою актуального буття людини, вона або є як певний стан свідомості, або її немає. Духовність є витвором власної внутрішньої роботи особистості щодо визначення ціннісних орієнтирів у ставленні як до себе, так і до суспільства загалом.

На жаль, зазначена тема тривалий час залишалася поза увагою дослідників і як наслідок у наукових розвідках й історичних працях радянського часу простежувалась домінуюча думка про те, що поширення економічних знань нібито розпочалося з 1917 року, тобто з моменту встановлення влади більшовиків, але це не відповідає історичній дійсності, що в свою чергу перешкоджає об'єктивній реконструкції історії розвитку засад християнства, моральної та економічної культури українського народу.

У цій статті робиться спроба назвати на церковні заклади, які докладали максимум зусиль до поширення засад моральності, економічної культури серед місцевого населення, залучення їх до надбань історичного минулого рідного краю.

Питанням історичного краєзнавства, християнства, моральності українського суспільства, у тому числі розгляду діяльності релігійних установ, присвячували свої наукові праці історики О.О. Нестуля,

В.А. Войналович, Л.І. Євселевський, О.П. Єрмак, В.Н. Жук, П.М. Пустовіт, В.Я. Ревергук, О.Б. Супруненко та багато інших [1; 2; 3].

Важливою пам'яткою, яка дає можливість зрозуміти економічні ідеї українців, є Біблія — священна книга всіх християн. Автори й упорядники Біблії виступали категорично проти відбирання власності у ближнього, злочинів економічного характеру. Восьма заповідь Закону Божого закликає віруючих — «не кради», до заборони крадіжки, тобто привласнення в будь-який спосіб того, що належить іншим. При цьому види крадіжки можуть бути різними: крадіжка як викрадення чужих речей; грабунок як насильне відбирання чужих речей, святотатство як присвоєння власності церкви; хабарництво, коли посадові особи беруть незаконно дари людей, чії прохання зобов'язані виконувати безкоштовно згідно зі своїми посадовими обов'язками; дармоїдство, коли отримують платню за роботу, але нічого, насправді, не виконують; здирицтво, коли вимагають великі гроші, користуючись людською бідною, іноді забираючи останнє майно; обман як привласнення чужого майна хитрощами [4, с.532-533].

Біблія також осуджувала накопичення великого багатства, а саме: «Глядіть, остерігайтесь користолубства (тобто необхідно остерігатися любові до багатства, пристрасті до збагачення), бо життя людини не залежить від багатства її маєтку» — вчив Ісус Христос. Для кращого розуміння слів він розповідав притчі. Одна з них про нерозумного багатія: «В одного багатого чоловіка добре вродила нива, і він став міркувати про себе: «Що мені робити? Немає куди мені зібрати плодів моїх». І, вирішивши, сказав: «Ось що зроблю: зруйную житниці мої та збудую більші, й зберу туди хліб мій та все добро моє. І скажу душі моїй: душе моя. Багато маєш добра, що лежить у тебе на багато років: споживай, їж, пий, веселись» , але Бог відповів йому: «Нерозумний! Цієї ночі душу твою візьмуть у тебе (Тобто ти помреш); кому ж дістанеться те, що ти наготував?». На завершення Господь сказав: «Так буває з тим, хто збирає скарби для себе, а не в Бога багатіє» [4, с.15-31].

Цього положення навчає Біблія, говорячи про те, що спіткає кожную людину, яка збирає багатство тільки для себе, для своєї вигоди та власного задоволення, а не для добрих, угодних Богу справ — не допомагає ближнім, не полегшує їхніх страждань: «Прийде смерть до людини, і земне багатство не принесе душі її ніякої користі» [4, с.15-32].

Дослідники зазначають, що Біблія осуджувала лихварство і боргове рабство [5; 6; 7; 8; 9; 10; 11]. В одній із притч, які розповідав Ісус Христос, ідеться про чоловіка, який заборгував царю десять тисяч талантів, але він не мав чим сплатити борг. Коли його привели до царя, то цар наказав продати його, і дружину його, і дітей, (свідчення того, що боргове рабство було загальноприйнятим і дуже поширеним), продати все майно й віддати борг. Коли боржник упав на коліна перед царем і став благати його відтермінувати строк повернення боргу, милостивий цар зглянувся над ним, простив йому увесь борг та відпустив. Той самий чоловік, вийшовши від царя, побачив одного із своїх товаришів, який позичив у нього сто динаріїв (суму, в мільйон разів меншу, ніж був борг цареві самого цього позикодавця). Він схопив його, почав душити, вимагаючи повернути позичені гроші. Товариш його впав перед ним на коліна, благав і просив: «Потерпи, все віддам тобі», але у відповідь чоловік не захотів чекати, пішов та посадив його у в'язницю, аж поки той не поверне борг. Коли цар довідався від товаришів потерпілого про жорстокість цього чоловіка, то покликав його до себе і сказав: «Рабе лукавий! Весь той борг я простив тобі, бо ти вблагав мене. Чи не належало й тобі помилувати товариша твого, як і я помилував тебе?» І розгнівавшись, цар

віддав його людям, які карали злочинців-мучителів, доки той не поверне несплачений борг» [4, с.21-35].

Аналіз Біблейських текстів засвідчує високий рівень розвитку торгівлі, широке розповсюдження грошей серед стародавніх жителів Палестини, наявність навіть таких спеціальностей, як «міньяльники грошей». Але відношення до торгівлі міньял і лихварів переважно негативне. «Ісус Христос... прогнав з храму всіх торговців, столи міньял поперекидав, а гроші їхні розсипав. І сказав продавцям голубів: «Візьміть це звідси і не робіть дому Отця Мого домом торгівлі» [4, с.2, 13-25].

В іншому місці Священної книги, описуючи вхід Господа в Іерусалимський храм, знову склалася подібна ситуація, а саме: ввійшовши в храм, Христос знову, як це вже було колись, вигнав з нього всіх продавців і покупців, кажучи їм: «Написано: дім Мій є дім молитви, а ви зробили його вертепом розбійників» [4, с.3, 8].

Отже, християнство підтримувало й схвалювало сплату державних податків. Відому фразу «Віддавайте кесареві кесарево, а Боже — Богові», яка є відповіддю Ісуса Христа на запитання «Чи годиться платити кесареві?», необхідно трактувати таким чином: потрібно сплачувати податок кесареві, бути покірним йому в усьому, що не суперечить Божим заповідям, а сплата податку — законний обов'язок і необхідність кожного християнина.

Християнство закликає бути милостивими. Справи милості можуть бути як духовними, так і тілесними. Діла милості матеріальні (тілесні), до яких можна віднести наступні справи християн: голодного нагодувати, спраглого напоїти, голого одягти, хворого відвідати й посприяти його одужанню, мандрівника прийняти в дім і надати йому спочинок, захоронити померлих бідняків. Перераховані положення за своїм змістом повинні були підтримувати соціально-економічну стабільність, мир та спокій тодішнього суспільства, про що зазначають дослідники [8; 9].

Християнство осуджувало лінощі й недбальство, закликало віруючих посилено працювати шість днів на тиждень, а один день — відпочивати, присвятивши Богу. Четверта заповідь Закону Божого закликає: «Пам'ятай день суботній, щоб святити його: шість днів працею і виконуй у них всю роботу свою, а день сьомий — субота — для Господа твого» [4, с.41].

Окремі християнські положення використовувались для освячення соціальної нерівності в суспільстві. Вважалося, що всі люди отримують від Господа різні дари: життя, силу, здоров'я, життєві блага. Бог же знає, скільки потрібно дати кожному за його здібності, тому й отримують — хто більше, хто менше. Хто як скористався цими дарами, в тому кожна людина повинна звітуватися перед Богом [4, с.11-30].

Таким чином, економічні ідеї християнства, викладені у Біблії, абсолютно не втратили своєї актуальності, важливості та значимості в наш час. Навпаки, в умовах світової економічної кризи та її вкрай важкого впливу на українську економіку, економічні ідеї християнства набувають більшої актуальності. В умовах скорочення виробництва, оскільки за підсумками 2008 року було зафіксовано безпрецедентний за останні 12 років спад обсягів промислового виробництва — на 3,1%, зростання інфляції — за 2008 рік ціни збільшилися на 22,3% [12]; крім того, відбувається збільшення безробіття і рівня злочинності в суспільстві. Вбивства, грабунки, квартирні крадіжки, фінансові афери тощо — кількість злочинів, пов'язаних із заволодінням чужим майном постійно збільшується. Правоохоронні органи, представники державної влади пропонують різні варіанти поліпшення криміногенної ситуації в суспільстві, серед яких: посилення покарання за злочини, пошуки оптимальної та

ефективної моделі роботи силових структур, запровадження передового іноземного досвіду. Все вищезазначене має право на життя, повинно використовуватися, але, на наш погляд, суспільство потребує також і значного підвищення рівня моральності, шляхом наближення до першооснов, до християнства, до Біблії. І в цьому контексті економічні ідеї християнства, на жаль, майже не розглядаються.

Проте криза в нашому суспільстві є не тільки економічна, але більшою мірою духовна. Тому й вихід з неї повинен супроводжуватися не тільки економічним, але і моральним очищенням. Тим швидше ми вийдемо з економічної кризи, чим частіше будемо керуватися в своїх діях Божими заповідями, пам'ятаючи слова протоієрея Серафима Слобідського: "Нічого чужого не бери, не спитавши, ні явно, ні таємно; не обманой при продажу; в усякій справі розраховуйся чесно; не ховай знайдене; всяку роботу закінчуй в обіцяний термін і виконуй її сумлінно" [5, с.126].

У подальшому автор продовжить дослідження цієї теми, спиняючись на таких питаннях, як етнорозвиток та етноінтеграція українського народу, як засіб національного і морального відродження України.

Примітки

1. Формування основ християнської моралі в процесі духовного відродження України: Матеріали науково-практичної конференції. — Кн. 1-2 (НАН України, Острозьке відділення Ін-ту укр. археології та джерелознавства ім. М.С. Грушевського, Острозький Вищий Колегіум нац. ун-ту «Києво-Могилянська Академія»). — Острог: Б. в., 1995. — Кн. 1. — 1995. — 56 с.; Кн. 2. Статті, доповіді, виступи. — 1995. — 226 с.
2. Християнство і національна ідея: Наук. зб.: До 2000-річчя Різдва Христового / Укр. асоц. релігієзнавців, Тернопіл. держ. мед. акад. — Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. — 180 с.
3. Влада і церква в Україні (перша половина XIX століття): Зб. наук. праць / Укр. асоц. релігієзнавців, ПДПУ ім. В.Г. Короленка. — Полтава: Б. в., 2000. — 135 с.
4. Библия: Книги Священного писания Ветхого и Нового завета. — М.: Издание Московской патриархии, 2006. — 1371 с.
5. Серафим Слобідський. Закон Божий: Підручник для сім'ї та школи / С. Слобідський. — К.: Видавничий відділ Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2003. — 654 с.
6. Ковальчук В.М., Сарай М.І. Економічна думка минулого і сьогодення: Навч. посібник / В.М. Ковальчук, М.І. Сарай. — Тернопіль: ТАНГ-Астон, 2000. — 325 с.
7. Гусейнов Р.М. История экономических учений: Учебное пособие / Р.М. Гусейнов. — Новосибирск: НГАС, 1994. — 356 с.
8. Корнійчук Л.Я., Татаренко Н.О. Історія економічної думки: Навч. посібник для студентів економічних факультетів / Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко. — К.: Фенікс, 1996. — 212 с.
9. Юхименко П.І., Леоненко П.М. Історія економічних учень: Навч. посібник, 2-ге вид. / П.І. Юхименко, П.М. Леоненко. — К.: Знання Прес, 2001. — 514 с.
10. Лановик Б.Д., Матисякевич З.М., Матейко Р.М. Історія господарства: Україна і світ / Б.Д. Лановик, З.М. Матисякевич, Р.М. Матейко. — К.: Вища школа, 1995. — 480 с.
11. Костюк В.Н. История экономических учений / В.Н. Костюк. — М.: Центр, 1997. — 197 с.
12. Економічний огляд в статистичних показниках // Галицькі контракти. — 2009. — №3. — С.28.

А.Ю. Литвин

Актуальность и значимость экономических идей христианства

В статье рассмотрены основные экономические идеи христианства. Анализируются публикации украинских и российских исследователей, церковных историков и публицистов, посвященные изучению данной проблемы.

Ключевые слова: Библия, Закон Божий, христианство, христианская мораль.

A.Y. Lytvyn

Actuality and Significance of Economic Ideas of Christianity

The principal economic ideas of Christianity are considered in the article. The article analyses some publications by Ukrainian and Russian researchers, church historians and publicists dedicated to the study of this problem.

Keywords: the Bible, the God's Law, Christianity, Christian morality.

Надійшла до редакції 10 вересня 2009 року

